

NAŠA VÍZIA PRE KULTÚRU, UMENIE A KREATÍVNY PRIEMYSEL

Strana SPOLU - občianska demokracia je presvedčená, že kultúra tvorí základ našej identity a kultúrne dedičstvo, živá kultúra, médiá a kreatívny priemysel budú zohrávať čoraz významnejšiu úlohu v krajinách s rozvinutou ekonomikou a dynamickým sektorom služieb.

Aj v súčasnosti sa vie naša krajina pochváliť celosvetovo úspešnými umelcami, kreatívcami a kreatívnymi firmami. Nielen oni, ale aj my všetci si zaslúžime, aby kultúra nebola len druhoradým záujmom štátu, ale aby sa stala ústrednou témou celospoločenského významu.

NOVÝ POHĽAD NA OBLASŤ KULTÚRY

V strane SPOLU – občianska demokracia nechceme o kultúre hovoriť len ako o oblasti, ktorá často iba ticho prežíva a je mnohými zatracovaná len preto, že štátu financie neprináša, len si ich berie. Opak je totiž pravdou.

Dôkazom je vysoký ekonomický potenciál kultúry, jej schopnosť aktivizovať a prepájať rôzne disciplíny a sektory, prostredníctvom kultúrneho a kreatívneho priemyslu a cestovného ruchu sa výrazne podieľať na tvorbe HDP.

Ale to, čo tvorí základ každej spoločnosti, je práve duchovné bohatstvo. Vo vyspelých krajinách si to vlády uvedomujú a dávajú jasný dôraz nielen na podporu kultúry, ale aj na vzdelávanie umením a k umeniu. Hľadanie a rozvíjanie vlastnej identity sa uberá totiž týmto smerom. Mentálne nastavenie krajiny je priamoúmerné jej duchovnej zrelosti. V tejto oblasti sme v súčasnosti momentálne v hlbokoj kríze a to aj napriek tomu, že slovenská kultúra má svoje hlboké korene a má z čoho čerpať a vychádzať.

Súčasný obraz krajiny s chátrajúcimi pamiatkami, nízkym záujmom o kultúrne dedičstvo, nepochopenie a neustále odkladanie nevyhnutnej reformy kultúry, ignorovanie čoraz silnejšieho tlaku v oblasti umenia, to všetko má za následok, že kultúre ani po zmene režimu v roku 1989 nie je venovaná taká pozornosť, akú si zaslúži.

Pamiatky nevyčísľiteľných hodnôt sa udržiavajú len v nevyhnutnej miere, v chátrajúcich priestoroch a zamestnancami pracujúcimi za minimálne mzdy. Kultúrne inštitúcie sú poddimenzované svojimi rozpočtami a redukujú svoje aktivity. To je napriek občasným úspechom a niektorým parciálnym pozitívam za uplynulé roky ešte stále prevládajúci obraz väčšiny kultúrnych inštitúcií v krajine.

Nejde pritom len o kultúrne inštitúcie, ktoré priamo spadajú pod Ministerstvo kultúry.

Oblasť kultúry, umenia či médií je potrebné vnímať v širokom kontexte, naprieč rezortmi, naprieč zriaďovateľskou pôsobnosťou, naprieč verejným a súkromným vlastníctvom.

VÝCHOVA UMENÍM A KREATÍVNY PRIEMYSEL, KTORÝ ŠTÁTU ZARÁBA

Politika na Slovensku sa odvíja od volieb k voľbám a na presadzovanie dlhodobých vízií chýba politická vôľa i odhodlanie. Pri investíciách v oblasti kultúry ťažko dosiahneme vyššiu zamestnanosť, zvýšené daňové príjmy, či možnosť zvýšiť si PR pri zjavnom úspechu. I keď pozitívne výsledky sa nedostávajú okamžite, prichádzajú v dlhodobom kontexte, naprieč jednotlivými zložkami spoločnosti. Rozvíjajúce sa umenie, kvalitná kultúra a médiá pracujúce v slobodnom prostredí zaručujúcom právnu istotu, môžu pomôcť k budovaniu uvedomelej spoločnosti od úplných základov.

Skúsenosti ukazujú, že umenie dokáže vychovávať a rozvíjať jednotlivca, že správne nastavený a podporovaný kreatívny priemysel vie vytvárať hodnoty, zamestnávať ľudí a prinášať spoločnosti impulzy k ďalšiemu rozvoju. Zároveň máme už aj v množstve slovenských regiónov príklady, že kvalitná kultúra a umenie sú základnými piliermi rozvoja cestovného ruchu.

Filozofia našich návrhov a projektov, ktoré chceme zrealizovať v oblasti kultúry, má dva hlavné ciele – posilňovať umenie ako nástroj zveľadovania jednotlivca a spoločnosti a zároveň posilniť postavenie kultúry a kreatívneho priemyslu jasným poukázaním na ich prínosy pre spoločnosť, a to aj z ekonomického pohľadu.

Aby mala oblasť kultúry konečne relevantné miesto v spoločnosti, je potrebné poznať hodnotu toho, čo štátu spravuje, uchováva, aký je ekonomický prínos živej kultúry. Voči ekonomicky jasne vyšpecifikovaným segmentom verejného života potrebujeme aj v prípade kultúry mať v rukách argumenty, ktoré aj ekonómovi ukážu, že investícia do kultúrnych hodnôt či umenia má zmysel. Kroky, ktoré sú v tomto smere už realizované, je potrebné dotiahnuť a povýšiť na v praxi využiteľnú úroveň.

ČO PONÚKAME PRE SLOVENSKO?

V krajine, kde ešte stále nefungujú často ani základné služby štátu pre občanov, je samozrejme náročné presadzovať zvyšovanie prostriedkov do oblasti kultúry. V strane SPOLU – občianska demokracia sme ale presvedčení, že naše pamiatky, hmotné i nehmotné kultúrne dedičstvo, živá kultúra a umenie nie sú len bezodnou dierou štátneho rozpočtu. Správne investované prostriedky do kultúry a kreatívneho priemyslu môžu priniesť impulz celej spoločnosti a vrátiť sa mnohonásobne. Naším plánom je nielen o týchto prínosoch rozprávať, ale ich aj pomenovať a kvantifikovať. Priniesť postupne so zapojením všetkých prepojených subjektov relevantné argumenty a čísla o hodnote slovenskej kultúry a kreatívneho priemyslu.

Práve kvantifikovanie zdrojov a hodnoty v kultúre je základným predpokladom pre nastavenie systematického financovania oblasti rezortu, ktorá už nemôže ďalej fungovať len na základe politickej odvahy toho-ktorého ministra či reprezentácií samospráv.

Oblasť kultúry potrebuje pre zodpovedný a transparentný prístup k uchovávaniu nášho kultúrneho dedičstva, vytváraniu hodnôt súčasnej kultúry a zároveň pre rozvoj našej spoločnosti ako celku, jasne určené podmienky ročných príjmov zo štátneho rozpočtu i rozpočtu samospráv a pravidelné navyšovanie zdrojov. A to aj z dôvodu, aby kvalifikovaní odborníci a nadaní ľudia mali okrem svojho nadšenia aj finančnú motiváciu pracovať v kultúrnej oblasti doma a neodchádzali za hranice.

Ruka v ruke s určením prínosu kultúry pre Slovensko ide aj jasné pomenovanie jej silných a slabých stránok. Nastal čas zamyslieť sa nad nastavením a fungovaním niektorých inštitúcií, ktoré už v súčasných podmienkach nemajú prínos pre rozvoj spoločnosti, ako aj nad rozdeľovaním a efektívnym využívaním existujúcich zdrojov v kultúre.

1. FINANCOVANIE KULTÚRY

1.1. Nastavenie mechanizmu postupného pravidelného zvyšovania rozpočtu pre oblasť kultúry a určenie cieľov pre priblíženie sa úrovni kultúrne vyspelých európskych štátov

Naším cieľom je zmeniť postoj ku kultúre od základov jej vnímania z pohľadu prípravy štátneho rozpočtu. Nie je riešením, aby ministri kultúry museli „orodovať“ o financie. Riešením je presné stanovenie ekonomických cieľov v oblasti kultúry a zdefinovanie záväzku pravidelného zvyšovania príspevku zo štátneho rozpočtu a garancie jeho plnenia. Podobne treba navyšovať rozpočty samospráv na kultúru.

Cieľom je, aby sa na oblasť kultúry už nehľadelo len ako na akýsi okraj záujmu štátneho rozpočtu, ale ako na platného člena a súčasť politiky vlády.

Objem finančných prostriedkov smerujúcich do kultúry z pohľadu podielu z HDP je vo svetle výdavkov na kultúru vo vyspelých európskych krajinách vysoko nedostatočný. Oblasť kultúry nemá v súčasnosti dostatočné finančné zdroje čo i len pre základné plnenie svojich funkcií. Avšak, ak majú do oblasti kultúry smerovať aj ďalšie výrazne navýšené rozvojové prostriedky, musí to ísť ruka v ruke s jasným zdefinovaním očakávaní spoločnosti od umenia a kultúry. Cieľom je preto vytvoriť dlhodobú Stratégiu rozvoja kultúry s použitím relevantných poznatkov a výstupov z predchádzajúcich období a zapojením rôznych oblastí kultúrneho života.

Jedným z opatrení je zavedenie Zákona o financovaní kultúry, ktorý bude vystavaný na pripravených analýzach a do oblasti kultúry prinesie po rokoch neistoty a nejasného financovania závislého len od politickej vôle predpoklady pre stabilizovanie oblasti a jej budúci rozvoj.

1.2. Vytvorenie priaznivejších legislatívnych podmienok na väčšie zaangažovanie súkromného sektora v podpore kultúry. Novelizácia daňových zákonov a vytvorenie priestoru na rozsiahlejšie sponzorstvo v oblasti kultúry (napríklad zákon o sponzorstve)

Zatraktívniť pre podnikateľov finančnú podporu pre kultúrne podujatia, kultúrne inštitúcie a ďalšie kultúrne aktivity a zlepšiť podmienky sponzorstva. Rovnako ako rezort školstva a oblasť športu aj oblasť kultúry potrebuje motivovať súkromný sektor k podpore svojich aktivít a projektov. Dosiaľ je to však viac o prekážkach, než o hľadaní vzájomne

atraktívnej a obohacujúcej cesty na spoluprácu. Ľudia, ktorí organizujú kultúrne podujatia rôznych druhov, často narážajú práve na problém financovania, pretože malým podnikateľom nestačí len umiestnenie ich mena alebo loga na transparente akcie – sponzorstvo je pre nich nevýhodné, zákony sú obchádzané.

Máme konkrétne návrhy, ktoré zlepšia podmienky financovania neziskových organizácií, občianskych združení, nadácií a neinvestičných fondov angažujúcich sa v oblasti kultúry, ako aj verejných kultúrnych inštitúcií.

Doterajšia prax ukázala, že poskytovanie sponzorského príspevku je pre poskytovateľa nevýhodné a rovnako tak aj pre prijímateľa. Navrhujeme oslobodenie prijímateľa sponzorského príspevku od dane z príjmov a zároveň možnosť pre sponzora uviesť sponzorský príspevok ako daňovo uznateľný výdavok pre účely výpočtu dane z príjmov. Keďže má ísť o efektívny nástroj podpory komunitného a kultúrneho života na Slovensku, zároveň musí takýto návrh myslieť aj na zamedzenie konfliktu záujmov, aby sa predchádzalo podozrivým plneniam na základe zmluvy o sponzorstve. Zároveň by mohol jeden sponzor poskytnúť jednému konkrétnemu sponzorovanému príspevok len jedenkrát v kalendárnom roku a to do zákonom určenej minimálnej sumy. Súčasnou povinnosťou zverejňovania všetkých takýchto zmlúv sa môže efektívne zamedziť zneužívaniu tohto nástroja.

1.3. Prehodnotenie súčasných spôsobov financovania a plánov v rezorte kultúry

Považujeme za dôležité, spolu so zadefinovaním nových očakávaní od rezortu kultúry, aby došlo ku prehodnoteniu spôsobu financovania organizácií zriaďovaných ministerstvom kultúry, najmä pokiaľ ide o prioritné projekty. Je podľa nás potrebné garantovať príspevky na činnosť organizácií v ich riadnom rozpočte.

Zároveň pokladáme za potrebné prehodnotiť plán dlhodobých investičných akcií organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti rezortu ako aj princípy hromadného verejného obstarávania v kultúrnych inštitúciách, odstrániť klientelistickú prax rámcových zmlúv uzatváraných na dlhodobé dodávky služieb a tovarov rôzneho druhu v rezorte kultúry.

Ďalším krokom je sprehľadnenie druhov a pravidiel dotačných programov ministerstva kultúry.

Je tiež potrebné prehodnotiť zameranie, spôsob i výšku financovania verejnoprávnych podporných fondov, akými sú Audiovizuálny fond, Fond na podporu umenia, Fond na

podporu kultúry menšín a upevniť ich nezávislé postavenie. Je potrebné lepšie nastavovanie priorít výziev a podpory, úprava legislatívy platnej pre fondy či nastavenie ich viaczdrojového financovania. Za vhodné tiež považujeme odčleniť dotačné programy určené na nákup akvizícií do neštátnych galérií a múzeí a iné dotácie investičnej povahy pre regionálne organizácie z Fondu na podporu umenia do samostatného zdroja.

Súčasťou programu bude aj prehodnotenie štatútov umeleckých fondov (Literárny fond, Hudobný fond, Fond výtvarných umení) s cieľom sprehľadniť zdroje a zvýšiť transparentnosť rozhodovania v nakladaní s nimi.

1.4. Efektívne čerpanie európskych fondov v oblasti kultúry

Tento problém nezasahuje len oblasť kultúry, ale aj ostatné oblasti, pre ktoré sú európske fondy či ďalšie grantové systémy s medzinárodnou pôsobnosťou určené. Je to spôsobené najmä vysokou mierou byrokratického zaťaženia, ale aj nedostatočnou informovanosťou verejnosti. Je len na škodu, ak nevyužívame prostriedky, ktoré sú k dispozícii, a ktoré by mohli prospieť rozvoju kultúry v Slovenskej republike.

V rezorte kultúry v súčasnosti pozorne sledujeme vývoj pri výzvach súvisiacich s podporou kultúrneho a kreatívneho sektora, ktoré značne zaostávajú. V prípade možnosti pokračovať v týchto či ďalších projektoch bude nevyhnutné zo strany rezortu vytvorenie projektových tímov, ktoré priamo pomôžu v koordinácii aktivít, napríklad samosprávam, aby bola príprava, žiadanie a následne i čerpanie prostriedkov bezproblémové. Úlohou rezortu však musí byť aj stimulovanie celého prostredia kultúry k intenzívnejšiemu využívaniu európskych fondov. Naším cieľom je zabezpečiť rovnaké podmienky pre všetkých žiadateľov a zamedziť tomu, aby boli zvýhodňované skupiny tzv. našich ľudí.

1.5. V súvislosti s pravidelným zvyšovaním rozpočtu rezortu kultúry zavedenie pravidelnej podpory zvyšovania miezd zamestnancov v štátnych kultúrnych inštitúciách

Množstvo profesií, ktoré sú dôležité pre spoločnosť, aj keď si to možno samotná spoločnosť nie vždy uvedomuje, je v Slovenskej republike nedostatočne platovo ohodnotených. Príkladov nájdeme v štátnej a verejnej správe celý rad. Keďže sú pracovníci kultúrnych inštitúcií často na okraji záujmu a ich mzdy často až dehonestujú ich odbornú prácu, je veľmi ťažké motivovať ľudí k poskytovaniu kvalitných služieb

a k iniciatíve rozvíjať inštitúcie či realizovať projekty. Takmer nemožnou úlohou sa v posledných rokoch stáva motivovanie mladých ľudí k nástupu na pracovné pozície v múzeách, galériách, knižniciach a to napriek tomu, že kvalifikovaných vzdelaných absolventov v daných odboroch je dostatok. Prácu však radšej hľadajú inde, napriek narastajúcemu dopytu po pracovníkoch.

Zároveň musí byť cieľom aj skvalitnenie ďalšieho vzdelávania a osobného rastu zamestnancov v oblasti kultúry, a to formou možnosti zúčastňovať sa na systematických školeniach či seminároch, ktoré by ich motivovali nasledovať moderné súčasné prístupy v kultúre a umení a pretavovať ich do praxe. Aj v tejto sfére musí pretrvávať snaha o zvýšenie životného minima zamestnancov a pri ich platovom ohodnotení zohľadňovať aj ich dosiahnuté vzdelanie v odbore ako aj dĺžku praxe v odbore.

1.6. Zlepšenie stability financovania verejných vysokých umeleckých škôl a žurnalistických škôl v kooperácii s rezortom školstva

Našou snahou je zabrániť tomu, aby mladí a nadaní ľudia odchádzali za štúdiom do zahraničia. Chceme dosiahnuť stav, aby mali dostatočne vhodné podmienky na rozvoj svojej kreativity aj na Slovensku. Presadzovanie podpory vysokých škôl, na ktorých sa formujú ďalšie generácie nielen umelcov, ale aj kreatívcov a novinárov, ktorí sú dôležitou súčasťou každej modernej a rozvinutej spoločnosti, považujeme za neopomenuteľnú súčasť našej politiky.

Zvýšenie finančných dotácií v tejto sfére v kooperácii s rezortom školstva je naším cieľom, ktorý umožní zlepšiť podmienky tvorby a osobného rozvoja študentov ako aj pedagógov. Chceme zabezpečiť kvalitné a moderné technologické zázemie na tvorbu, ale podporiť tiež rozvoj existujúcich či vytvorenie nových dlhodobých a systematických spoluprác týchto škôl so subjektmi v praxi. Podporíme však i systematické vzdelávanie umelcov a kreatívcov v oblasti podnikania.

2. INŠTITUCIONÁLNA ORGANIZÁCIA KULTÚRY

2.1. Vykonalenie komplexného auditu kultúrnych inštitúcií a zadefinovanie ich opodstatnenia v kontexte smerovania spoločnosti a nášho miesta v Európe

V súvislosti s požiadavkou a návrhom na systematické nastavenie financovania kultúry je legitímna potreba jasného určenia úloh a potrieb spoločnosti voči oblasti kultúry, jeho inštitúciám a kompetenciám.

Je prirodzenou vlastnosťou verejnej správy, že sa rokmi rozrastá niekedy až do neprijateľných rozmerov a výnimkou nie je ani oblasť kultúry. Občas je teda nevyhnutná racionalizácia inštitúcií a zoštíhlenie systému správy kultúry. Manažment je správny vtedy, keď je aj efektívny.

Navrhujeme preto komplexný audit organizácií pôsobiacich v kultúre a financovaných z verejných zdrojov a na jeho základe prehodnotenie funkčnosti, spôsobu financovania a právnej formy zriaďovaných organizácií s cieľom legislatívnej zmeny v nakladaní s majetkom a získavaní zdrojov. Taktiež navrhujeme zverejňovanie výročných správ a odpočtov činnosti organizácií a subjektov podporovaných z verejných zdrojov.

2.2. Zadefinovanie vplyvu kultúry a kreatívneho priemyslu na ekonomiku Slovenska.

Vyčíslenie hodnoty kultúrneho vlastníctva Slovenska a prínosu živej kultúry.

Žijeme v dobe materializmu, kedy sa zisk a peniaze považujú za kritérium významu a užitočnosti činností a ich výstupov. Kultúra je z tohto pohľadu často podceňovaná, čo je nesprávne vzhľadom na jej ekonomický potenciál v kreatívnom priemysle, v cestovnom ruchu alebo v umeleckej tvorbe. Je nevyhnutné vyhodnotiť jej ekonomický potenciál exaktne a ďalej ho rozvíjať.

Minimálne pre uvedomenie si jej skutočnej hodnoty je nevyhnutné na Ministerstve kultúry SR prehodnotiť Inštitút kultúrnej politiky, resp. vytvoriť samostatný útvar, ktorý bude mapovať aktivitu jednotlivých subjektov z oblasti (obdoba Útvaru hodnota za peniaze). Výstupy by mali prispieť predovšetkým k porovnaniu podobných subjektov v rezorte, ale aj v oblasti kultúry vôbec, za účelom zhromažďovania informácií o ekonomickom potenciáli subjektov a projektov a tvorbe argumentov pre financovanie kultúry. Dôležité pre tvorbu politík je aj získavanie a spracovávanie podkladov zo zahraničia, spracovávanie výstupov štatistického zisťovania a aktívne zapájanie subjektov pôsobiacich v oblasti kultúry.

2.3. Odpolitizovanie a stransparentnenie voľby riaditeľov a vedúcich pracovníkov

Zavedenie transparentných pravidiel výberu riadiacich pracovníkov prinesie väčšiu stabilitu do celého prostredia kultúrnych inštitúcií a organizácií. Zvýši ich dôveryhodnosť v očiach odbornej i laickej verejnosti a stane sa základným predpokladom na získanie kvalitných riadiacich pracovníkov. Dopady tohto kroku síce budú viditeľné až po viacerých rokoch, kedy sa nové pravidlá v praxi prejavia vo všetkých oblastiach, avšak oproti súčasnému stavu ide o posun smerom ku zvyšovaniu dôvery verejnosti v základné hodnoty otvoreného demokratického štátu, v ktorom vyhráva zdravý rozum nad politikárčením a klientelizmom.

Je preto nevyhnutné ustanoviť obsadzovanie vedúcich pozícií na Ministerstve kultúry, ale tiež vo verejných kultúrnych inštitúciách na všetkých úrovniach verejnej správy na princípoch: transparentnosť, odbornosť, odpolitizovanie procesu. Je nevyhnutné zaviesť povinné výberové konania, zrušiť možnosť výberu štatutárnych orgánov priamym oslovením, výberové komisie musia byť zložené výlučne z odborníkov. Je potrebné jasne vyšpecifikovať funkčné obdobie, po skončení ktorého budú povinné odpočty činnosti a opätovné výberové konania bez automatického predlžovania mandátu.

Po odbornej diskusii je nevyhnutné zaviesť odpolitizovanie voľby a stransparentnenie pravidiel výberu aj do voľby generálneho riaditeľa RTVS a TASR.

Väčšiu transparentnosť je potrebné vniesť tiež do výberu a menovania členov rád verejnoprávných podporných fondov zo strany ministra kultúry.

Je tiež potrebné zmeniť spôsob výberu a menovania členov vrcholných orgánov vlády za oblasť kultúry (Rada vlády pre kultúru a iné) smerom k transparentnosti kritérií výberu a umožnením väčšej participácie odborníkov. S tým súvisí aj prehodnotenie Rady vlády pre kultúru a sfunkčnenie jej komisií.

2.4. Zadefinovanie tradičnej slovenskej kultúry, jej postavenia v spoločnosti, významu a priorit jej rozvoja

Kultúra tvorí identitu národa, vychádza z jeho bytia a reprezentuje národ navonok, ako aj dovnútra. Preto je nevyhnutné podporiť špecifiká našej tradičnej kultúry, aby sme ju dokázali vyzdvihnúť ako jedinečný prvok typický len pre našu spoločnosť. Kultúra je dynamická, nie statická, preto k nej nemožno pristupovať len s rešpektom, ako k dedičstvu po minulých generáciách, ale aj extenzívne, ako k otvorenému súboru hodnôt, ktoré dotvárajú aj súčasné generácie.

2.5. Stieranie hranice „štátnej“ a „neštátnej“ kultúry

Po roku 1989 sa tvorba, prezentácia a ochrana kultúrnych hodnôt realizuje jednak na pôde organizácií zriaďovaných štátom či samosprávou, ktoré sú financované z verejných zdrojov ako príspevkové alebo rozpočtové, v menšine prípadov verejnoprávne organizácie, a potom neštátnych subjektov, odkázaných na financovanie cez dotačné schémy verejnej správy či súkromné zdroje.

Napriek faktu, že vznikli nezávislé podporné fondy, ešte stále organizácie, združenia či konkrétni umeleckí pracovníci pociťujú obmedzenia vyplývajúce z ich zriaďovateľskej príslušnosti. Týka sa to jednak samotnej výšky disponibilných zdrojov, ako aj legislatívy a pravidiel poskytovania dotácií, či možnostiach participácie, kde dochádza k diskriminácii rôznych druhov žiadateľov.

Naším cieľom je stierať túto hranicu a podporovať slobodný priestor pre prácu a tvorbu v kultúre a umení všeobecne.

3. REGIÓNY A KULTÚRA

Štát sa v rámci reformy verejnej správy už pred rokmi zbavil zodpovednosti za veľký počet kultúrnych inštitúcií, ktorých zriaďovateľskú príslušnosť presunul na samosprávne kraje či obce. Bol by to správny prístup, keby sa financovanie neobmedzilo len na podporu základných životných funkcií takýchto organizácií, ktoré nepotrebujú len svietiť a kúriť, ale aj vykonávať svoju činnosť podľa štatútu. Tú v súčasnosti zriaďovatelia financujú len v obmedzenom objeme, čo neumožňuje napríklad v dostatočnej miere nákup akvizícií, modernizáciu technického vybavenia, opravy budov, realizáciu umeleckých aktivít a vytvára tlak na komercializáciu činností v snahe zvyšovať vlastné príjmy.

Kultúrne vedomie národa sa nezačína len pohľadom na emblémové kultúrne inštitúcie. Je to aj divadelné predstavenie, ktoré si pripraví deti na prvom stupni základnej školy, stredoškolský časopis alebo trávenie voľného času detí. V mnohých obciach je pritom často práve škola už storočia základným prvkom kultúry v regióne.

Sú to centrá voľného času, sú to miestne knižnice či malé galérie, ktoré sa snažia pripravovať aktivity pre širokú verejnosť. V mnohých prípadoch je to cirkev, ktorá pôsobí

osvetovo aj v oblasti kultúry a neraz má nenahraditeľné miesto nielen v duchovnom, ale aj kultúrnom živote obyvateľov. Aj keď rezort teda ministerstvo kultúry na väčšinu týchto organizácií a inštitúcií nemá priamy zriaďovateľský dosah, má byť práve jeho úlohou vytvoriť nástroje na podporu takýchto aktivít naprieč regiónmi Slovenska.

3.1. Strategický plán rozvoja kultúry a kreatívneho priemyslu v regiónoch Slovenska s prepojením na možnosti vzdelávania mladých ľudí, ale zároveň aj možnosti rozvoja cestovného ruchu

Každý región má svoje špecifiká, kultúru a tradície, ktorými je výnimočný, a preto by sa malo k ich financovaniu pristupovať osobitne, aby sa v nich mohli čím ďalej tým viac rozvíjať nielen kultúrna sféra a kreatívny priemysel, ale napríklad i cestovný ruch. Tento cieľ je nespĺniteľný bez dôsledne vypracovaného strategického plánu, na ktorom by spolupracovali aj osoby z jednotlivých regiónov, ktoré dobre poznajú pomery v nich a majú nápady, čo a ako by sa v nich mohlo zmeniť.

3.2. Dosiahnutie väčšej kooperácie medzi štátom, VÚC, mestami a obcami v oblasti podpory miestnych kultúrnych aktivít

V súčasnosti môžeme sledovať snahy lokálnych iniciatív o skvalitňovanie kultúry v rámci obcí a regiónu. Z nich viaceré v priebehu niekoľkých rokov prerástli z lokálnej až na regionálnu, celoslovenskú či dokonca medzinárodnú úroveň. Mali by sme preto cielene vytvoriť vhodnejšie podmienky aj na rozvoj podobných aktivít v každom z prirodzených regiónov.

Aktivity organizátorov kultúrneho diania na Slovensku je vhodné vzájomne koordinovať a prepájať ich organizátorov na rôznych úrovniach. Ministerstvo kultúry musí poskytovať metodickú a odbornú pomoc VÚC a mestám. V tejto súvislosti je nutné prepojiť existujúce oddelenia kultúry v mestách, samosprávnych krajoch s tretím sektorom a ministerstvom kultúry tak, aby boli cielene zmapované kultúrne iniciatívy a formálne i neformálne združenia a spolky pôsobiace v tejto oblasti. Výsledkom bude živý zoznam podujatí, umelcov a zoskupení, ktorý bude zároveň obsahovať aj relevantné informácie k obsahu ich práce a činnosti, užitočné pre tvorbu stratégií a vyhodnocovanie účinnosti legislatívnych a finančných nástrojov.

Na základe takéhoto prehľadu budeme následne iniciovať vznik podporného tímu na úrovni ministerstva s prepojením na regionálnych koordinátorov pre oblasť kultúry na krajoch a obciach. Okrem pomoci organizátorom kultúrneho života na rozličných úrovniach sa zároveň vytvorí relevantná platforma, pre tvorbu a realizáciu kultúrnej politiky a poskytovanie informácií späť k aktérom v kultúre regiónov.

3.3. Podpora rozvoja centier voľného času či komunitných centier v rámci umeleckých aktivít v obciach a mestách v spolupráci s rezortom školstva a samosprávami

Nemožno zabúdať ani na podporu „sídlinkovej kultúry“ a prácu s mládežou. Centrá voľného času, kultúrne domy či knižnice majú za úlohu pôsobiť aj ako osvetové centrá, ako je tomu napríklad v USA, kde podobne pôsobia tzv. múzeá susedstva. Cieľom je prezentovanie súčasnej kultúry a umenia aj v odľahlejších regiónoch Slovenska, aby mladí ľudia z týchto oblastí mali rovnakú šancu kultúrne sa rozvíjať tak, ako ich rovesníci z veľkých centier.

3.4. Podpora domácej literárnej tvorby a súčasne podpora obnovy knižničných fondov regionálnych knižníc

Napriek nástupu moderných technológií a mnohým pesimistickým prognózam, knihy sa z našej spoločnosti nevytratili, naopak. Predajnosť kníh podľa Správ o knižnom trhu, ktoré vydáva Združenie vydavateľov a kníhkupcov Slovenskej republiky, rastie. Ku klasickým knihám si nachádzajú cestu všetky generácie. Nevytráca sa ani význam knižníc, ktoré však za ostatné desiatky rokov v mnohých prípadoch z hľadiska technického vybavenia a úrovne poskytovaných služieb zaostávajú a ich knižničné fondy sú, napriek knižničnemu zákonu, obnovované a dopĺňané len v malej miere. Na Slovensku pôsobí okolo dvetisíc knižníc a ak pripočítame aj neprofesionálne obecné knižnice, je ich celkom až takmer štyritisíc. Podobne ako pri iných kultúrnych inštitúciách, aj v tomto prípade ich zriaďovatelia dokážu často vyčleniť len prostriedky na základnú prevádzku, nie však už investície. Na obnovu knižničného fondu v knižniciach tak slúžia najmä mimorozpočtové zdroje. Aj keď za týmto účelom bol podporený v uplynulých rokoch veľký počet projektov aj z verejných zdrojov (napríklad z Fondu na podporu umenia), v zmysle nami navrhovaných opatrení je aj v tomto smere potrebné určiť si

reálne požiadavky a potreby a postupne naplniť aj tieto finančné požiadavky verejných knižníc na Slovensku naprieč zriaďovateľskou pôsobnosťou.

Za dôležité považujeme vyriešiť problém diferencovanej akvizície a distribúcie knižných fondov do siete vedeckých a verejných knižníc zo štátnych zdrojov so súčasnou podporou domácej literárnej a vedeckej publikačnej tvorby.

Ako sekundárnu formu podpory obnovy knižničných fondov slovenských verejných knižníc a zároveň rozvoja domácej literárnej tvorby vidíme aj jeden konkrétny nástroj. Tým je vytvorenie systematického programu nákupu kníh slovenských autorov z domácich vydavateľstiev vybraných na to zriadenou komisiou, zloženou napríklad zo zástupcov slovenských knižníc.

Cieľom programu bude, aby sa postupne každá nová publikácia slovenského autora, ktorá naplní rámec celospoločenského alebo umeleckého prínosu, podporila nákupom napríklad v počte 1-tisíc kusov a tieto boli následne podľa nastaveného kľúča rozdistribuované do zapojených aktívnych verejných knižníc na Slovensku. Ide o nástroj, ktorým je možné podporiť rozvoj domácej literárnej tvorby a jej autorov, podporiť obnovu knižničných fondov slovenských knižníc, ekonomicky podporiť segment vydavateľstiev, nakladateľstiev či polygrafický priemysel, pričom nemalá časť takto investovaných prostriedkov sa vo forme zvýšených daňových príjmov vráti do štátneho rozpočtu.

3.5. Otvorenie diskusie o čo najširšom sprístupnení sakrálnych priestorov, kostolov a ďalších cirkevných pamiatok širokej verejnosti

Sakrálne priestory (kostoly, katedrály) patria v mnohých mestách a obciach k najvhodnejším (po akustickej a estetickej stránke) priestorom na koncertné účely. V mnohých prípadoch ide aj o národné kultúrne pamiatky alebo pamätihodnosti. Tieto objekty, ako aj umenie, ktoré v nich vznikalo, sú kultúrnym prejavom našej západnej kresťanskej civilizácie, ktorej sme súčasťou.

Kostoly sú, samozrejme, v prvom rade liturgickými objektami a slúžia na bohoslužby. Strana SPOLU – občianska demokracia bude presadzovať spoluprácu s vlastníkmi týchto objektov (cirkvami). Malo by byť samozrejmou, že kostol v meste alebo obci slúži na kultúrne účely a je otvorený aj mimo bohoslužieb pre návštevníkov a turistov,

samozrejme, pri rešpektovaní bohoslužobného poriadku, sakrálneho charakteru, ako aj príslušných cirkevných dokumentov týkajúcich sa týchto aktivít.

Naším cieľom je, aby vzácne sakrálne objekty slúžili všetkým občanom bez rozdielu vyznania, čo je napokon obsiahnuté aj v bohoslužobnej kongregácii katolíckej cirkvi z roku 1987, kde sa píše, že cirkev chce svoje kultúrne poklady sprístupniť všetkým ľuďom a vytvoriť pre nich atmosféru krásy.

Naším zámerom je otvoriť konštruktívnu diskusiu, ktorá bude mať za cieľ nájsť aj riešenia pre podporu pravidelného a jasne zadefinovaného sprístupnenia cirkevných pamiatok pre potreby rozvoja turistického ruchu alebo napríklad hudobného či výtvarného umenia.

Strana SPOLU – občianska demokracia bude vo svojom programe presadzovať podporu na obnovu a údržbu sakrálnych objektov, predovšetkým, ak sú zapísané v zozname národných kultúrnych pamiatok alebo v UNESCO.

4. OCHRANA PAMIATOK A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

Je len málo oblastí, na ktorých hneď na prvý pohľad a hmatateľne pocítite, že štát zlyháva. Starostlivosť o naše kultúrne dedičstvo je, žiaľ, jednou z nich. Nehovoríme ale len o chátrajúcich budovách, rozpadajúcich sa hradoch, zastavaných historických jadrách miest či rozpredaných sochách a iných pokladoch, ktoré patrili a doteraz mali patriť štátu. Dnes už hovoríme o nenávratných škodách, ktoré nastavujú zrkadlo celej našej spoločnosti.

Treba priznať, že sme nedokázali ochrániť dedičstvo našich predkov a nebyť odvahy a odhodlania niektorých jednotlivcov – aktivistov a dobrých ľudí naprieč Slovenskom –, veľa by nám toho do dnešných dní nezostalo. Dobří ľudia sa ale našli. Aj medzi úradníkmi aj medzi verejnosťou, ktorej nie je ľahostajná naša minulosť, prítomnosť a ani budúcnosť. Aj vďaka tomu je na čom stavať. Nastal čas, aby štát koncepčne prebral svoju zodpovednosť. Občasná podpora či výškou rozpočtov kolísajúce projektové výzvy nestačia. Spolu s jasným nastavením parametrov financovania celej oblasti kultúry je namieste definitívne a jasné zadefinovanie toho, čo a v akej miere musíme ochraňovať, čo a v akej miere musíme zachrániť a najmä ako rýchlo.

4.1. Určenie stupňa nevyhnutnosti obnovy kultúrnych pamiatok podľa ich stavu a následné nastavenie financovania ich rekonštrukcií

V Slovenskej republike je veľké množstvo historických predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré sú v zlom stave, a je nevyhnutná ich rekonštrukcia alebo reštaurácia. Nie je však možné opraviť ich všetky naraz, preto je potrebné určiť stupeň nevyhnutnosti ich obnovy, aby objekty, ktoré sú už v extrémne zlom stave, alebo predmety vysokej kultúrnej a spoločenskej hodnoty, boli pri financovaní opráv prioritizované.

Súvisieť s tým nevyhnutne musí aj nepopulárne, ale zároveň potrebné nastavenie zrkadla v súvislosti so zanedbaním starostlivosti, údržby a obnovy v posledných desaťročiach. Zdroje sú obmedzené a pri pamiatkach, ktorých obnova a zachovanie je už nemožné a neprihlásia sa k nim ani obce či súkromný sektor, bude v záujme zachovania pamiatok, pri ktorých to ešte možné je, potrebné otvorene povedať, kde štát zlyhal a kde už ani v budúcnosti nepomôže.

Samozrejme, takto vypracovaný plán obnovy musí byť živý, priebežne kontrolovaný a navrhnuté kroky podporené jasnými záväzkami dotknutých strán a vlastníkov, ako aj financovaním.

4.2. Umožnenie odpredaja chátrajúcich kultúrnych pamiatok do súkromných rúk, so záväzkom ich obnovy a sprístupnenia verejnosti, znovu i za symbolické sumy.

S týmto bodom súvisí zvýšená pozornosť najmä na záväzok ochrany a obnovy danej pamiatky. V nedávnej minulosti sme mohli byť svedkami viacerých „developerských ťahov“, keď boli pamiatky cielene ponechané v havarijnom stave alebo priamo zničené len kvôli uvoľneniu pozemku. Logickým riešením je zásah štátu, ktorý je upravený v § 43a zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, kde sa pripúšťa možnosť vyvlastnenia pamiatky, ak majiteľ dlhodobo zanedbáva starostlivosť o ňu. Nie sú však žiadne zmienky o tom, že by sa tento paragraf niekedy uplatnil v praxi, keďže to je v súčasnosti nevýhodné pre štátny rozpočet. Nie je to však problém len Slovenskej republiky, podobne ani v susedných krajinách sa vyvlastňovanie kultúrnych pamiatok neuplatňuje v praxi.

Preto si myslíme, že výhodný by bol opačný prístup, a to uľahčenie odpredaja kultúrnych pamiatok súkromným osobám, ktoré sa zaviazu na ich obnovu. Cestou nemusí pritom byť len odpredaj, ale aj dlhodobé prenájmy. Následne bude nevyhnutná dôsledná

kontrola plnenia záväzku obnovy a zachovania pamiatky a prísnejšie nastavenie sankčného mechanizmu v prípade neplnenia. Takúto kontrolu a sprísnenie sankčných mechanizmov však budeme presadzovať aj pri súčasných vlastníkoch pamiatkovo chránených nehnuteľností. Budeme tiež hľadať možnosti pre väčšiu motiváciu súkromných osôb investovať do obnovy pamiatok, a to formou úľav na daniach či možnosťami štátnych dotácií. Ďalším krokom musí byť aj sprísnenie sankcií pre už existujúcich súkromných vlastníkov pamiatok, aby sa im oplátilo financovať obnovu pamiatky viac, ako platiť sankcie za ich nevyhovujúci stav.

4.4. Ďalší rozvoj a podpora projektov obnovy kultúrnych pamiatok zapojením nezamestnaných či aktivistov

Už viaceré predchádzajúce vlády prišli s projektami obnovy vybraných kultúrnych pamiatok zapojením ľudí vedených v evidencii úradov práce. Samozrejme, nezamestnaných je čoraz menej. Ľudí, ktorí chcú pomôcť zachrániť pamiatky v ich regióne však neubúda. Je preto priam povinnosťou štátu a rezortu kultúry, napríklad aj v spolupráci s rezortom práce, využiť tento potenciál systematickým grantovým systémom s dlhodobým výhľadom. Nejde len o vytvorenie sezónnych pracovných miest, ale najmä budovanie vzťahu ľudí k pamiatkam v ich regióne a v neposlednom rade cestu k záchrane pamiatok.

4.4. Podpora neziskových organizácií a občianskych združení, ktorých zámerom je reštaurovanie alebo udržiavanie kultúrnych pamiatok.

Vo všeobecnosti je v našej krajine nie veľmi dobre riešená otázka dotovania neziskových organizácií. Avšak práve tie sú niekedy tou poslednou možnosťou pri záchrane chátrajúcich pamiatkach a je nesprávne, aby mali nedostatočné prostriedky na túto svoju záslužnú činnosť.

4.5. Venovať väčšiu pozornosť aj ochrane hnutelných pamiatok

Pomery v našej krajine sú bohužiaľ také, že väčšina zbierok múzeí a galérií je umiestnená v nevyhovujúcich priestoroch, chýbajú im vhodné depozitáre s vhodnými klimatickými podmienkami a prostriedkami na ich ošetrovanie. Návštevníci múzeí vidia len

predmety vystavené v expozíciách, väčšina predmetov je však uložená práve v depozitároch a verejnosť tak ani netuší, v akých podmienkach sa nachádzajú. Veľakrát sa potom investujú niekoľkonásobne vyššie finančné prostriedky na ich reštaurovanie ako na priebežnú, finančne menej náročnú údržbu.

V tejto oblasti budeme tiež iniciovať vytvorenie systému poistenia diel kultúrnej hodnoty v majetku zbierkových inštitúcií.

4.6. Ochrana regionálnych kultúrnych hodnôt

Väčšia pozornosť by mala byť venovaná (najmä zo strany Ministerstva kultúry Slovenskej republiky) aj zakladaniu a činnosti pamätných domov a múzeí. Štátne inštitúcie na úseku kultúry by im mali poskytovať metodickú starostlivosť pri zbieraní a prezentovaní lokálnych pamiatok, na druhej strane ich dokumentovať a ochraňovať (tzv. múzejné zariadenia).

Mimoriadne dôležitým nástrojom na uchovanie hodnôt je ich digitalizácia, avšak tá sa týka len vybraných inštitúcií a projektov. Prehodnotíme realizáciu národného projektu digitalizácie kultúrneho dedičstva OPIS2 Digitálna knižnica a digitálny archív, jeho efektívnosť a najmä odbornosť a systematické budovanie digitálneho archívu. Zabezpečíme možnosť digitalizácie archívnych materiálov aj pre vybrané neštátne kultúrne projekty a subjekty podľa vopred učených kritérií.

4.7. Otvorenie diskusie o fungovaní Komory reštaurátorov Slovenska, ktorej členovia majú výlučné právo na reštaurovanie národných kultúrnych pamiatok.

Spôsob, akým Komora reštaurátorov funguje, spôsobuje vlastníkom kultúrnych pamiatok pri snahe udržiavať a obnovovať pamiatky problémy a výrazne zužuje výber reštaurátorských služieb na slovenskom trhu. Mladí reštaurátori sú demotivovaní, pretože do komory nie je ľahké sa dostať a mnohokrát nerozhoduje odbornosť ani prax, ale snaha niekoľkých ľudí udržať si monopol. Slovenské zákony navyše kladú neprimerané prekážky pre reštaurátorov z iných európskych krajín získať povolenie pracovať na Slovensku, čo sa javí byť v rozpore s jednou zo základných slobôd EÚ – sloboda pohybu. Jedinou možnosťou pre nich je prihlásiť sa na prijímaciu skúšku a stať sa tak členmi Komory reštaurátorov, čo je, aj v dôsledku jazykovej bariéry, takmer

nemožné (napr. v Českej republike stačí ohláska na Ministerstve kultúry ČR s preukázaním odbornej spôsobilosti v danom odbore v krajine EÚ).

Chceme vyvolať diskusiu, ktorá by viedla k zlepšeniu situácie v oblasti reštaurovania objektov a predmetov kultúrneho dedičstva na Slovensku, odstráneniu monopolu a to aj novelizáciou zákona o Komore reštaurátorov.

5. MÉDIÁ VEREJNEJ SLUŽBY A POSTAVENIE MÉDIÍ V SPOLOČNOSTI

Médiá formujú verejnú mienku a od nepamäti boli prostriedkom na presadzovanie rozličných skupinových aj mocenských záujmov. Nie je tomu tak dávno, kedy sme už boli presvedčení, že trhová ekonomika a šírka spektra médií rôzneho druhu je v otvorenej spoločnosti najlepším nástrojom na skvalitňovanie mediálneho prostredia, presadzovanie slobody a pravdivého obrazu skutočnosti.

Udalosti posledných rokov nás však presvedčili, že médiá potrebujú pôsobiť v právne istom prostredí, že je potrebné podporovať prácu serióznych novinárov a obhajovať ich postavenie v spoločnosti. Len tak môžeme zaistiť slobodu vyjadrovania, ktorá je nezávislá od politických či oligarchických vplyvov.

Parlament a rezort teda ministerstvo kultúry majú zároveň priamu zodpovednosť za spravovanie a podporu verejnoprávných médií. Je v tomto smere nevyhnutné, aby politici chápali, že médiá verejnej služby nie sú nástrojom ich moci, ale prostriedkom, ktorý má v prvom rade skvalitňovať a budovať celé mediálne prostredie v krajine. Je nevyhnutné striktne zamedziť možnému vplyvu politikov na túto časť médií, ktoré musia byť nezávislé a nestranné tak, aby poskytovali záruky objektívneho informovania o zásadných udalostiach v spoločnosti.

5.1. Rešpektovanie a obhajoba nezávislosti verejnoprávných médií

Pokladáme za veľmi dôležité podporovať, rešpektovať a obhajovať nezávislosť verejnoprávných médií, ktorá by mala byť verejnoprávnym médiám v demokratickej spoločnosti zaručená.

5.2. Odpolitizovanie voľby riaditeľa RTVS

Posledná voľba riaditeľa RTVS ukázala, že verejnoprávne médium sa môže stať cieľom záujmu politickej moci a objavujú sa tendencie na premenu verejnoprávnej inštitúcie na štátnu, čo by mohlo zjavne ovplyvniť obsah vysielania. Odpolitizovanie voľby riaditeľa RTVS považujeme za nevyhnutný krok k nezávislosti RTVS. Aj nepolitická voľba riaditeľa verejnoprávneho média je mimoriadne citlivou témou a návrhy, ktoré už minulosti prichádzali, neodzrkadľovali názory kultúrnej obce či odbornej verejnosti. Prvým krokom ku hľadaniu správneho riešenia je preto široká a otvorená diskusia o tom, kto a za akých podmienok sa má podieľať na výbere riaditeľa RTVS.

Za veľkú ambíciu v tejto oblasti pokladáme aj otvorenie diskusie o spôsoboch výberu pri obsadzovaní aj ďalších kľúčových pozícií vo verejnoprávných médiách.

5.3. Uplatňovanie pravidla minimalizovania prostriedkov na „správu“ zdrojov vo verejnoprávných médiách a smerovanie verejných prostriedkov do tvorby samotného obsahu

Je potrebné koncentrovať financovanie do tvorby pôvodného obsahu, ktorý je vysielaný v RTVS, aj za účelom väčšej kvality a následne i atraktivity vysielaných relácií, seriálov, dokumentov a pod.

Našou ambíciou však bude zároveň skvalitnenie výberu projektov pre verejnoprávnu RTVS podporovaných priamym financovaním objednávkou z centrálnych zdrojov Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Napríklad prostredníctvom dramaturgickej rady zloženej z odborníkov.

5.4. Podpora domácej audiovizuálnej tvorby a rozvoj umeleckých fondov

Slovensko má veľa šikovných a talentovaných ľudí s veľkým tvorivým potenciálom, ktorý je však často nevyužitý kvôli nedostatku financií na realizovanie vízií týchto ľudí.

Efektivita prerozdeľovania verejných zdrojov v oblasti kultúry sa zvyšuje hlavne vtedy, ak sa čo najviac prostriedkov odovzdá kreatívnej komunite v krajine, a to ideálne pri súbežnom vytváraní podmienok pre jej rast a lepšie materiálne zabezpečenie.

Audiovizuálnemu fondu či Fondu na podporu umenia dnes chýbajú dlhodobé či krátkodobé vízie. Tieto by v budúcnosti mali byť vytvárané v rámci participatívneho

procesu a verejne prezentované. Budeme však s cieľom podpory kreatívneho priemyslu iniciovať i vznik menších regionálnych audiovizuálnych fondov. V audiovizii je zároveň podľa nás nutné zamerať sa i na výraznejšiu podporu distribúcie, ktorá je kľúčovým krokom v rámci podpory domácej kinematografie na trhu, avšak dnes je výrazne finančne poddimenzovaná.

5.5. Podpora projektov nezávislých kreatívnych subjektov z prostriedkov pre médiá verejnej služby

Navrhujeme nastavenie mechanizmu každoročného podielu z rozpočtu dnes určeného len pre RTVS, ktorý by slúžil na podporu tvorby verejnoprávneho obsahu pre kreatívne subjekty nezávislé od RTVS. Tvorivé komunity napríklad aj v chudobnejších častiach Slovenska, by tak mohli dostať šancu zrealizovať svoje nápady. Následne by takéto projekty mali byť prezentované aj na televíznej obrazovke regionálnych televízií či v prípade naplnenia kvalitatívnych požiadaviek i samotnej RTVS.

5.6. Podpora investigatívnej tvorby vo verejnoprávných a súkromných médiách

Verejná kontrola výkonu verejnej moci, analytická, expertná a edičná činnosť v oblasti prevencie protispoločenskej činnosti či zvyšovanie informovanosti verejnosti v oblasti hospodárenia s verejnými prostriedkami, nakladania s majetkom štátu, majetkom vyššieho územného celku, majetkom obce alebo majetkom ďalších subjektov, ktoré podliehajú zákonu o slobodnom prístupe k informáciám (napr. štátne obchodné spoločnosti), si zaslúžia podporu.

Navrhujeme ustanovenie povinnosti verejnoprávných médií zabezpečiť tvorbu investigatívnej žurnalistiky. K tejto povinnosti navrhujeme aj adekvátne finančné krytie, a to najmenej 1 % z rozpočtovaných výdavkov Rozhlasu a televízie Slovenska a 2 % z rozpočtovaných výdavkov Tlačovej agentúry Slovenskej republiky. Je vo verejnom záujme, aby sa verejnoprávne médiá venovali investigatívnej žurnalistike čo možno najpodrobnejšie.

Zároveň navrhujeme zavedenie systematického grantového systému podporeného sumou minimálne jeden milión eur ročne, na vytvorenie podmienok a podporu projektov investigatívnej žurnalistiky, v ktorých by sa o podporu mohli uchádzať nadácie alebo neziskové organizácie, ktoré budú založené napríklad aj samotnými médiami.

5.7. Podpora postavenia novinárov

Novinári sa v modernej slovenskej spoločnosti ukázali ako strážcovia demokracie, pričom postavenie ich samotných je často dehonestované. Nie každý, kto o sebe povie, že je novinár, no každý seriózny novinár si zaslúži adekvátne postavenie a ochranu. V tejto súvislosti navrhujeme hneď niekoľko opatrení. Prvým, týkajúcim sa práce novinárov, je posilnenie povinnosti orgánov verejnej moci a verejných funkcionárov odpovedať na otázky novinárov. Ďalšími prvkami posilňujúcimi ich postavenie je znemožnenie neodôvodnenej žaloby na novinárov, ich zamestnávateľov a investigatívne mimovládne organizácie cez tzv. osobitnú podmienku konania, kde súd najprv preskúma spôsobenie ujmy a iba v prípade zistenia závažnej ujmy ďalej koná (podľa britského vzoru). Občianskoprávne konanie by po prijatí predloženého návrhu už nemohlo byť voči týmto subjektom zneužitú. Posledným je návrh na zaradenie novinárov do kategórie chránených osôb v Trestnom zákone, aby boli útoky na nich posudzované prísnejšie.

6. KULTÚRNE POVEDOMIE A BUDÚCNOSŤ

Umenie a kultúra majú rozvíjať jednotlivca v jeho silných stránkach a majú ho vzdelávať. Spolu s jednotlivcom tak nemalou mierou prispievajú k formovaniu spoločnosti ako celku. Nie je to však možné len cez pohľad kultúry samotnej. Nestačí jedna návšteva múzea, divadla či galérie. Je potrebné, aby mladí ľudia dostávali kvalitné vzdelanie o našej histórii, aby pedagógovia motivovali svojich študentov k poznaniu.

Oblasť kultúry prináša zároveň množstvo aktuálnych tém a problémov, v ktorých musí byť ministerstvo a ďalšie orgány verejnej správy či organizácie v kultúre proaktívne a vytvárať podmienky pre ďalší rozvoj kultúrneho povedomia.

6.1. Participácia rezortu kultúry na tvorbe vzdelávacích politík.

Ministerstvo kultúry sa musí aktívne podieľať na reforme školstva v prospech vzdelávania v kultúre a ku kultúre.

Súčasťou tohto zámeru budú úlohy: vyrokovať s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu a zriaďovateľmi základných a stredných škôl v SR kvóty povinného formálneho vzdelávania k umeniu a ku kultúre; v spolupráci so zriaďovateľmi na úrovni samospráv

stanoviť všetkým inštitúciám financovaným z verejných zdrojov na všetkých úrovniach verejnej správy povinnosť zaviesť vzdelávacie programy (neformálne vzdelávanie);
podieľať sa na nastavovaní parametrov a využívaní výstupov škôl s odborným umeleckým a kultúrnym zameraním, prispievať k prepájaniu školského systému a praxe;
v rámci pasportizácie kultúry vytvoriť portál kultúrnych organizácií a subjektov pôsobiacich v kultúre a kultúrnom a kreatívnom priemysle podľa územného členenia - s cieľom propagácie kultúry, rozvoja cestovného ruchu a kreatívneho priemyslu.

A taktiež zasadiť sa o zvýšenie podielu publicistických a vzdelávacích relácií o umení a kultúre vo verejnoprávných médiách.

6.2. Podpora zavedenia dobrovoľného vstupného vo verejných múzeách a galériách pre študentov a dôchodcov.

Galérie a múzeá sú jedny z hlavných sprostredkovateľov umenia a kultúry. Množstvo škôl využíva galérie a múzeá na vzdelávanie svojich žiakov, ich rodičia zas na týchto miestach nachádzajú inšpiráciu a starí rodičia oddych. Aj keď vstupné v kultúrnych inštitúciách často býva nízke, myslíme si, že zavedenie dobrovoľného vstupného, minimálne pre stále expozície, by ešte viac zatraktívnilo galérie a múzeá pre študentov a dôchodcov. Dobrovoľné vstupné je v zahraničí bežné a výsledný príjem nemusí byť vôbec nižší než súčasné nízke ceny vstupného.

Táto možnosť však musí prísť spolu s masívnou komunikačnou kampaňou zacielenou na dotknuté skupiny obyvateľov, napríklad skupiny aktívnych seniorov či študentov stredných a vysokých škôl. Cieľom takejto dlhodobej komunikačnej kampane bude priviesť do jednotlivých destinácií cestovného ruchu viac návštevníkov, ktorí nebudú váhať s návštevou hneď viacerých pamiatok.

6.3. Podpora výučby regionálnej náuky na školách I. a II. stupňa a podpora výučby umeleckých remesiel.

Regionálnu kultúru máme, len nie všetci o nej vieme. Je nevyhnutné, aby kultúrne inštitúcie v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu, základnými a strednými školami vytvárali priestor pre deti a mladých ľudí na oboznámenie sa nielen s národnou, ale aj ich regionálnou kultúrou. Myslíme si, že kultúra a kreativita musia

kráčať ruka v ruke a preto podporujeme výučbu umeleckých remesiel či pôvodného umenia všetkých smerov, ako inšpiratívneho základu pre kreatívny priemysel.

6.4. Podpora väčšej digitalizácie literárnych diel

Žijeme dobu internetu a digitalizácie. Internet sa stal dôležitým masovokomunikačným prostriedkom, a tak ako je nápomocný pri šírení vizuálneho a audiovizuálneho umenia, môže vytvoriť väčšiu dostupnosť aj literatúre. Literárne kultúrne dedičstvo našich predkov sa postupne dostáva k mladým generáciám rôznymi formami. Úlohou rezortu kultúry musí byť podpora projektov digitálneho šírenia pôvodného umenia, vrátane diel slovenskej literatúry.

6.5. Iniciovanie výučby manažmentu a práva duševného vlastníctva na umeleckých školách pre dosiahnutie väčšieho povedomia umelcov v odvetviach s kultúrou bezprostredne súvisiacich

Ľudia pracujúci v kultúre často nemajú dostatočné znalosti o manažmente či práve duševného vlastníctva. My si však myslíme, že spomínané oblasti sú nevyhnutné na sebestačnosť umelcov v kultúrnych inštitúciách a tiež garanciou ochrany ich tvorby. V určitej forme sa dnes tejto problematike venujú niektoré odbory na umeleckých vysokých školách. Je však potrebné nezabúdať na túto tému ani na stredných odborných školách a ďalších školách, kde musí byť rozvíjaný nielen talent umelcov, ale aj vedomosti, ktoré im pomôžu presadiť sa a využiť svoj talent naplno.

Samozrejme, aj v tomto bode bude potrebná medzirezortná spolupráca s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu.

6.6. Upravenie podmienok fungovania organizácií kolektívnej správy

Pre lepší rozvoj kreativity a umenia v našej krajine je nevyhnutné vyhodnotiť a upraviť podmienky fungovania jednotlivých organizácií kolektívnej správy (SOZA, LITA, SLOVGAM, OZIS, SAPA).

Chceme otvoriť diskusiu o spojení jednotlivých zväzov pod „jednu strechu“ alebo o vytvorení nadradenej Rady pre kolektívnu správu práv podľa autorského zákona, s cieľom zosúladiť ich prístup k autorom, médiám a vydavateľom, organizátorom

podujatí či prevádzkovateľom podnikov. Zároveň otvoríme diskusiu s cieľom zjednodušiť princípy platieb za užívanie diel a vytvoriť transparentné a ústretové pravidlá prislúchajúce súčasnej dobe. Problematiku síce čiastočne rieši už úprava legislatívy z roku 2018, v mnohých témach však stále prináša viac otázok ako odpovedí.

6.7. Aktívna podpora viacjazyčnosti

Strana SPOLU – občianska demokracia pripisuje veľký význam rozvoju jazykovej vybavenosti slovenských občanov. Je to prostriedok na rozšírenie pracovných príležitostí doma aj v zahraničí. V rámci rezortu kultúry je to nástroj ako priniesť viacero príležitostí pre pracovné komunity. V spolupráci s partnerskými rezortmi budeme iniciovať podporu časti vysielania verejnoprávnych televíznych kanálov v pôvodnom znení s titulkami vo viacerých svetových jazykoch, ako sa už v súčasnosti deje pri zahraničných kultových tituloch, výučbu cudzích jazykov a odborné vzdelávanie v tejto oblasti na umeleckých školách a na pracoviskách a takisto aj výučbu slovenčiny ako cudzieho jazyka.

7. KREATÍVNY PRIEMYSEL

V súčasnosti význam kreatívnych odvetví narastá. Spotrebitelia majú túžbu sa diferencovať a chcú tovary a služby s pridanou hodnotou pre svoj životný štýl a prezentáciu svojho spoločenského statusu. Kreativita je motorom inovácií a významne sa dokáže podieľať na riešení výziev globálneho aj lokálneho charakteru. Kultúrna a kreatívna ekonomika vychádzajúca z kreativity nielenže rozvíja ekonomiku a mestá, ale vytvára aj nové umelecké trendy a zároveň je prirodzeným prostredím pre inovatívne myšlienky a zhodnocovanie kreatívneho potenciálu.

Osobitosť kultúrneho a kreatívneho priemyslu spočíva v tom, že vytvára most medzi umením, kultúrou, podnikaním a technológiami. Kultúrny a kreatívny priemysel je navyše charakteristický tým, že vytvára pracovné miesta, ktoré nemožno presunúť do zahraničia, pretože sa viažu na špecifické kultúrne a historické zručnosti a sú späté s územím a tradíciami, ktoré ich určujú. Významná je tiež skutočnosť, že kultúrny a kreatívny priemysel prispieva viac ako akékoľvek iné odvetvie k zamestnanosti mládeže a žien. Kultúrny a kreatívny priemysel takisto preukázal po kríze v roku 2008 väčšiu odolnosť v porovnaní s ostatnými odvetviami, čo potvrdila aj jeho schopnosť

naštartovať pozitívne zmeny v iných hospodárskych odvetviach, napríklad v cestovnom ruchu, maloobchode a digitálnych technológiách.¹

7.1 Potreba zadefinovania kompetencií a novej stratégie

Rezort kultúry rozvíja problematiku kreatívneho priemyslu a jeho podpory už niekoľko rokov avšak do dnešného dňa nedošlo k riadnemu zadefinovaniu jeho kompetencií v tejto oblasti. Ministerstvo kultúry by malo úzko a čo najefektívnejšie spolupracovať v tejto oblasti s ministerstvom hospodárstva tak, ako je to štandardné vo vyspelých ekonomikách EÚ. Z tohto dôvodu chceme stanoviť jasné kompetencie oboch rezortov pre sektor kreatívneho priemyslu, aby nedochádzalo k prekrývaniu iniciatív, či zamedzovaniu v podpornej činnosti z titulu kompetencií. Chceme otvoriť kompetenčný zákon a adekvátne ho upraviť.

Aktuálna Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v SR sa ukazuje ako nedostatočná a definícia kreatívneho priemyslu, ktorá je v nej ukotvená, nie je dobre uchopená. Vyhodnotenie akčného plánu kreatívneho priemyslu zas ukázalo, že jeho opatrenia nateraz nemali výraznejší dopad a nič pozitívne dosiaľ neprinesli. Chceme zaviesť relevantný strategický prístup založený na medzinárodných skúsenostiach.

7.2 Inštitucionalizácia kreatívneho priemyslu

Napriek faktu, že sa rezort kultúry snaží rozvíjať problematiku kreatívneho priemyslu a jeho podpory, do dnešného dňa nedošlo k jeho riadnej inštitucionalizácii. Sme za zriadenie Rady pre kreatívny priemysel, ako nového orgánu zloženého z členov z verejného aj súkromného sektora (odborné asociácie a zväzy). Cieľom bude reprezentovať tvorivé odvetvia, sústrediť sa na oblasti, v ktorých existujú prekážky rastu, ktorým čelí odvetvie, ako je prístup k financiám, zručnostiam, vývozným trhom, duševnému vlastníctvu a infraštruktúre. V týchto oblastiach sa môže realizovať činnosť prostredníctvom práce menšieho počtu členov v pracovných skupinách.

Vzhľadom na charakter tejto oblasti a jej foriem podpory by bolo vhodné v spolupráci s rezortom hospodárstva aj zriadenie samostatnej agentúry na podporu kreatívneho

¹ Výbor pre priemysel, výskum a energetiku EP a Výbor pre kultúru a vzdelávanie EP (2016): *Dôvodová správa k Správe o súdržnej politike EÚ v oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu*; (2016/2072(INI))

priemyslu na princípe predĺženej ruky, ktorá by mala za cieľ umožnenie prístupu k financovaniu kreatívneho priemyslu, ale aj poskytovanie ďalších strategických služieb pre tento sektor ako zvyšovanie povedomia o kreatívnom priemysle, zvyšovanie kapacít v kreatívnom priemysle, či umožnenie prístupu k internacionalizácii kreatívneho priemyslu.

Je nevyhnutné prinášať kultúrnej verejnosti príklady dobrej praxe z kultúrneho a kreatívneho priemyslu v zahraničí, systematicky prepájať podnikateľskú sféru s kultúrnou, poskytovať údaje a porovnávacie analýzy z prostredia kultúrneho a kreatívneho priemyslu v SR ako súčasť argumentácie v prospech kultúry i motiváciu pre kreatívne profesie, podnikateľský sektor i občanov.

7.3 Implementácia relevantných nástrojov verejnej politiky pre kreatívny priemysel

Chceme sa inšpirovať efektívnymi nástrojmi verejnej politiky pre kreatívny priemysel, ktoré sa osvedčili vo vyspelých ekonomikách Európy a to, či už ako nástroje na strane ponuky, dopytu, ale aj tzv. nástroje na konektivitu.

Medzi ponukové nástroje patria okrem priamych platieb, ktoré by sme chceli prostredníctvom Audiovizuálneho fondu a Fondu pre umenie rozšíriť, aj rôzne fiškálne nástroje ako daňové incentívy. Radi by sme zaviedli daňové úľavy najmä na produkčné výdavky po vzore tzv. vratiek v audiovizuálnom sektore (na Slovensku si v súčasnosti investor môže prostredníctvom Audiovizuálneho fondu žiadať späť aktuálne 20% nákladov z filmového projektu). Radi by sme tento typ podpory rozšírili aj na ďalšie segmenty kreatívneho priemyslu.

Spomedzi dopytových nástrojov by sme okrem kreatívnych voucherov radi zaviedli aj inovačné schémy vo verejnom obstarávaní, keďže verejný sektor by mal byť významným objednávateľom kreatívnych služieb a inovácií.

Nástroje na konektivitu sú veľmi dôležité, pretože sem patria rôzne klastrové politiky a celkovo financovanie nových infraštruktúr (kreatívne centrá, huby, klastre, siete, online platformy, co-working, laby). Tento nástroj mohol byť financovaný z európskych fondov už v období 2014 - 2020 cez IROP PO3, ktorý bol od začiatku nastavený na takéto ciele. Je potrebné ale pokračovať a nastaviť adekvátne aj nástroje z európskych fondov v novom programovacom období 2021 – 2027.

7.4. Digitalizácia

Digitalizácia kultúrneho a kreatívneho obsahu je dôležitým predpokladom pre ďalší rozvoj kreatívneho priemyslu a najmä v oblasti digitálnych médií. Rastúci počet tvorcov a odborníkov v oblasti médií pracuje so zdigitalizovaným obsahom a prepája svoje digitálne odborné znalosti (napríklad distribútori príbehov, vývojári aplikácií alebo odborníci na virtuálnu realitu). Vytváranie a produkcia obsahu digitálnych médií (audiovizuálny priemysel) sa čoraz častejšie uskutočňuje v spolupráci a v medzisektorovom prostredí (napríklad mediálne parky, kreatívne huby, FAB laby alebo mediálne klastre). Vysoký dopyt po digitálnom obsahu otvára možnosti pre nové aplikácie interaktívneho obsahu digitálnych médií v prospech širokej škály sektorov, ako je zdravotná starostlivosť, cestovný ruch, architektúra, marketing alebo vzdelávanie. To vytvorí obrovské príležitosti pre spoločnosti, ktoré sú schopné využiť výhody digitálneho prechodu. Z tohto dôvodu by malo dochádzať k umožneniu podpory tohto sektora aj prostredníctvom ďalších politík ako inovačná, priemyselná, či kohézna, čo predpokladá spoluprácu rezortu kultúry s ďalšími rezortmi ako hospodárstvo, doprava, školstvo a ďalšie.

Ak hovoríme o digitalizácii v intenciách v súčasnosti rozbehnutého procesu v oblasti kultúry, je potrebné prehodnotiť efektívnosť a najmä odbornosť nákladného dlhodobého projektu Digitalizácia kultúrneho dedičstva. Štát by mal zároveň aktívne zapojiť do programu digitalizácie aj vybrané výstupy neštátnych organizácií.

8. SLOVENSKO A SVET, SLOVENSKO A EURÓPSKA ÚNIA, SLOVENSKO A UNESCO

Kultúra na Slovensku je zároveň kultúrou európskou i svetovou. Naše pamiatky a uchovávané kultúrne dedičstvo je vkladom naším a našich predkov k rozvoju celej spoločnosti v širokom kontexte. Aj preto nie sme osamotení ani pri rozvoji a podpore takejto kultúry a našich pamiatok. Aj v oblasti kultúry však ešte stále mnohí preferujú pred svetom uzatvorený pohľad akéhosi hrabania na svojom poli. Žiaľ, kroky rezortu kultúry v minulosti ku zmene tohto pohľadu neprispievali. A reč zďaleka nie je len o čerpaní eurofondov.

8.1. Aktívna participácia na tvorbe európskych kultúrnych politík

Naším cieľom je zvýšiť vplyv slovenských reprezentácií na európsku politiku v oblasti kultúry. Prostredníctvom novozvolených poslancov EÚ vplývať na proces návrhov, schvaľovania a realizácie programov podpory, konkrétne programu Kreatívna Európa 2021-2027. Ministerstvo kultúry musí neustále posudzovať vplyv a dopady existujúcich nariadení na oblasť kultúry a to aj v komunikácii s prostredím kultúry a vyvodiť závery pre komunikáciu smerom k EÚ.

8.2. Podpora zaangažovanosti kultúrnej obce do medzinárodných spoluprác

Okrem prioritného stimulovania prostredia kultúry k intenzívnejšiemu využívaniu európskych fondov a ďalších medzinárodných grantových systémov, je našou ambíciou aj zvyšovanie informovanosti kultúrnej obce o stanoviskách ministerstva k nariadeniam Európskeho parlamentu a Rady pre oblasť kultúry. Zvýšiť mieru informovanosti kultúrnej verejnosti o možnostiach dotačných a vzdelávacích programov UNESCO a prepájať ich prostredníctvom všetky oblasti kultúry.

Ministerstvo bude aktívne zhromažďovať a presadzovať návrhy pre zápis do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Ambíciou pre najbližšie roky je jednoznačne i príprava postupu napredovania projektov pre Európskeho hlavného mesta kultúry v roku 2026, kde zatiaľ rezort jednoznačne zaostáva.

8.3. Medzinárodné spolupráce a prezentácia v zahraničí

Na úvod je nevyhnutné prehodnotiť bilaterálne a iné dohody Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o spolupráci s krajinami EÚ a ostatnými krajinami, ako aj medzinárodné projekty. Zároveň bude nevyhnutné prehĺbiť spoluprácu ministerstva, ale aj celej sféry kultúry s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí a slovenskými inštitútmi v zahraničí.

Na rozdiel od minulosti budeme trvať na tom, aby boli na koncepciu prezentácie Slovenska v zahraničí, napríklad na veľkých prezentačných akciách, akými sú veľtrhy či svetové výstavy, vypisované transparentné výberové konania.

Nesmieme zabúdať ani na slovenské inštitúty v zahraničí, pre ktoré zavedieme systém pravidelného zásobovania vybranými publikáciami, ktoré vychádzajú s podporou z verejných zdrojov, ako aj iné formy permanentnej prezentácie slovenskej kultúry.

Na príprave dokumentu sa podieľali:

Viera Dubačová, Filip Roháček, Denisa Zlatá, Martin Matejovič, Peter Kováč, Erik Tóth, Slavomír Olšovský, Milena Fejérová, Ľuboš Kačírek, Kristína Slezáková, Stanislav Šurin, Dagmar Ondrášiková, Martin Jakubčo a ďalší.